

Erkekliğe Karşı Üçlü İttifak: Savaş, Göç ve Yoksulluk Kıskaçındaki Erkeklikler Ankara'daki Suriyeliler Örneği

Saeid Mozafari, Halime Ünal Reşitoğlu (Nobel Yayınları, 2023)

Benan Havva Baran

Akdeniz Üniversitesi, Doktora Öğrencisi

[ORCID: 0000-0002-0501-6138](https://orcid.org/0000-0002-0501-6138)

baran.benan@gmail.com

Öz

Göç araştırmalarıyla ilişkilenen eleştirel erkeklik çalışmaları, feminist eleştirileri takip ederek erkeklerin göç, zorunlu göç ve yerinden edilmeye bağlı deneyimlerinin toplumsal cinsiyetlendirildiğini vurgulamaktadır. Bu inceleme, Saeid Mozafari ile Halime Ünal Reşitoğlu'nun Ankara'daki evli Suriyeli erkeklerin yoksulluk, savaş ve zorunlu göç kıskaçında biçimlenen erkeklik deneyimlerini nasıl tartıştıklarını değerlendirmektedir. Eserin özellikle Suriye diasporası üzerinden Türkiye'de yapılan araştırmalar içindeki öz-günlüğünü ve feminist araştırmalara katkısını ele almaktadır. Bu kitap incelemesi, saha araştırmasından elde edilen bulgular ışığında zorunlu göç sürecinde Suriyeli erkeklerin onarılan ve dönüşen erkeklik müzakerelerini keşışimselliğin önemi üzerinden vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Erkeklikler, Zorunlu Göç, Mülteci Erkekler, Eleştirel Erkeklik Çalışmaları, Keşışimsellik

•••••

Geliş tarihi: 25 Ocak 2023 • Kabul tarihi: 23 Haziran 2023

•
Kitap İncelemesi

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2024 • 16(1) • 274-286

DOI: 10.46655/federgi.1432897

Triple Alliance Against Masculinity: Masculinities in the Grip of War, Migration and Poverty The Case of Syrians in Ankara

Benan Havva Baran

Akdeniz University, PhD Student

[ORCID: 0000-0002-0501-6138](https://orcid.org/0000-0002-0501-6138)

baran.benan@gmail.com

Abstract

Critical masculinity studies associated with migration studies follow feminist critiques and emphasize that men's experiences of migration, forced migration and displacement are gendered. This review assesses how Saeid Mozafari and Halime Ünal Reşitoğlu discuss the experiences of masculinity among married Syrian men in Ankara, shaped in the grip of poverty, war and forced migration. It discusses the uniqueness of the work within the research conducted in Turkey, especially on the Syrian diaspora, and its contribution to feminist research. Drawing from the field research findings in the book, this review emphasizes the repaired and transformed masculinity negotiations of Syrian men during the forced migration process through the importance of intersectionality.

Keywords: Alternative Masculinities, Forced Migration, Refugee Men, Critical Studies On Men And Masculinities, Intersectionality

•••••

Arrival date: 25 January 2023 • Acceptance date: 23 June 2023

•

Book Review

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2024 • 16(1) • 274-286

DOI: 10.46655/federgi.1432897

Göç araştırmalarında kadınların varlığının *farkına varılması* 20. yüzyılın son çeyreğini bulduğu gibi (Donato vd. 2006), erkeklerin *de* göçü toplumsal cinsiyete dayalı olarak deneyimlediklerinin farkındalığı yakın döneme rastlar. Feminist araştırmaların göç çalışmalarıyla ilişkilendiği izleği takip eden bu süreç, göç deneyimleri hakkında üretilecek bilginin esasında kimin bilgisi olduğu ve bu bilginin çok katmanlı yapısının nasıl analiz edileceği sorularını da içine alır. Bu epistemolojik, ontolojik ve metodolojik tartışmalar ışığında göç çalışmalarında feminist araştırmalar, *kadın* kategorisinden *toplumsal cinsiyet* kategorisine doğru evrilen paradigma değişimini benimseyerek (Lutz 2010) eleştirel erkeklik çalışmalarının önünü açar. Eleştirel erkeklik çalışmalarının göç araştırmalarıyla yolunun keşişmesi; erkeklerin göçü nasıl deneyimlediklerine, göçün toplumsal cinsiyet ilişkilerinde erkekler için nasıl bir müzakere alanına dönüştüğüne ve erkekliklere dayalı öznelliklerin göç sürecinde nasıl yeniden kurulabildiğine ışık tutar.

Eleştirel erkeklik çalışmaları göç araştırmalarında -göçün öznesi olarak

‘erkeklerin’ alındığı, kadınların deneyimlerinin dışlanarak yalnızca erkeğe ‘eşlikçi’, ‘bağımlı’ olarak ‘eş’ ve ‘aile’ içerisinde temsil edildiği vb.- ilk dönem feminist eleştirileri ileriye götürür (Moroksavic 1994; Sharpe 2002; Zlotnik 2003; Lutz 2010; Dedeoğlu ve Gökmen 2020). Bu doğrultuda eleştirel erkeklik çalışmaları ilk eleştirisini klasik göç kuramcılarına yönelir. Bu kuramcıların erkeklerin göç deneyimlerini esas almış olsalar da bunu cinsiyetsiz olarak varsaydıklarını, bu nedenle göç ve yerleşme sürecinde müzakere edilen erkeklik deneyimlerini anlamakta başarısız olduklarını belirtir (Hibbins ve Pease 2009, 5). İkinci olarak, özellikle 1990’lardan sonra benimsenen yukarıda bahsedilen paradigma değişiminin sağladığı feminist tartışmaların izinden giderek (Lutz 2010), toplumsal cinsiyet kavramının ağırlıklı olarak kadınlarla özdeşleştirilmesini, kadınların deneyimlerini aşırı vurgulayacak şekilde kullanılmasını eleştirir. Bu eleştiriyle erkeklerin toplumsal cinsiyete dayalı göç deneyimlerinin görünmez kılındığının altını çizer (Boyd ve Grieco 2003). Özellikle zorunlu göç, diaspora ve (zorla) yerinden edilmeyi kapsayan göç araştırmalarında ataerkil değerlerin tahkim edildiği mülteci konumunun ‘savunmasız’, ‘mağdur’ ve ‘kurban’ varsayılarak çoğunlukla kadınlara ve çocuklara atfedilmesinin (Sharpe 2002) yanında erkeklerin zorlu mültecilik deneyimlerine dikkat çeker. Erkeklerin savaş ve çatışma koşullarında dahi hem kendilerini hem de ailelerini ‘koruyan/kollayan’, ‘vatani vazifesini her koşulda yerine getiren’, ‘savaşçı’ ve ‘korkusuz’ olarak idealleştirilmeleri, onları mülteci konumundan sıyırmaya neden olan eril bir anlayıştır. Oysa zorunlu göç sürecinde erkeklerin *de* zulmün, eril şiddetin, tecavüzün nesnesi haline gelebildiği (Farrag 2009), makbul erkeklik karşısında kırılğan bir konuma itildiği göç araştırmalarında eleştirel erkeklik çalışmalarının önemli kazanımlarındandır. Şüphesiz bu alanda toplumsal cinsiyet körü yaklaşımları kırmanın, feminist araştırmaları ilerletmenin ve çoklu küresellikler düzeyinde göç deneyimlerinin farklı dinamiklerini kavramanın (Akşit ve Varışlı 2016) bir yolu da eleştirel erkeklik çalışmalarını¹ bu alanda güçlendirmektir.

Saeid Mozafari ile Halime Ünal Reşitoğlu'nun Nobel Yayınları tarafından 2023 yılının Ekim ayında yayımlanan *Erkekliğe Karşı Üçlü İttifak: Savaş, Göç, Yoksulluk Kısılcacındaki Erkeklikler Ankara'daki Suriyeliler Örneği* eseri, son yirmi yıldır ivme kazanan zorunlu göç araştırmalarında eleştirel erkeklik çalışmalarına kıymetli bir katkı sunar. Özellikle Türkiye'de yakın dönemde filizlenen bu alanda önemli bir boşluğu doldurur. Tıpkı daha önce de belirtilen toplumsal cinsiyetin kadınların deneyimlerini aşırı vurgulayacak şekilde kullanıldığı eleştirisinde olduğu gibi, ağırlıklı olarak Suriyeli kadınlar üzerinden yapılan toplumsal cinsiyet odaklı araştırmaların yanında biricikliği de paylaşır.² Yüksek lisans tez çalışmasına dayanan bu eser; kuramsal ve kavramsal dayanakları, beslendiği literatürün yorumlanması, araştırmacının özdeşünümselliği (*self-reflexivity*), güçlü gözlemleri ve derinlikli analizleri bakımından hem gelecekteki göç araştırmacılarına hem de kesişimselliği kullanan feminist araştırmalara iyi bir örnek olmaktadır.

Derinlemesine mülakatlarla saha verilerine ulaşılan eser Suriye'den Türkiye'ye gelen, yaşları yirmi beş ila elli yedi arasında değişen, heteroseksüel evliliklerdeki erkeklerin yeni coğrafi, kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullarda 'krizdeki' erkekliklerine ve bu krizin nasıl bir değişim/dönüşüm yarattığına odaklanır. Bir diğer ifadeyle savaş ile zorunlu göçü deneyimleyen Suriyeli erkeklerin, yoksulluk ve mültecilikle³ kesişen potansiyel bir 'tehdit' ve 'yabancı erkek' olarak görüldüğü ev sahibi ülkesinde, kırılmalılaşmış erkekliklerini nasıl onardıklarını ve yeniden inşa ettiklerini araştırır. "Savaş, zorunlu göç, mültecilik ve yoksulluk olgularının hem ayrı ayrı hem de kesişimsel bir biçimde geleneksel [ataerkil] erkekliğin dinamikleri üzerinde sahip olduğu kırıcı ve dönüştürücü etkiyi aydınlatmaya ve anlamaya çalış[ır]" (s. 46).

Toplamda altı bölümden oluşan eser, iki ana hat üzerinde ilerler. İlk hat araştırmanın kavramsal, kuramsal ve yöntemsel tartışmalarını kapsar.

Toplumsal cinsiyet perspektifinin zorunlu göç araştırmalarına kazandırdığı katkılar derinlemesine incelenirken, savaş ve çatışma koşullarının bir zamanlar makbul görüldüğü erkeklikler üzerinde yol açtığı tahribatlar ele alınır. Zorunlu göç sürecinde gittikçe kırılganlaşan erkekliğin mültecilik konumunda -yani ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik sermaye kayıplarıyla birlikte- nasıl bir erkeklik krizine yol açtığı literatür boyunca incelenir. Mülteciliğin veya Suriyeliler özelinde geçici koruma statüsünün erkekliğin kırılganlığını yapısal olarak nasıl pekiştirdiği, bu kırılganlığı güvenlik arayışında emek sömürsü ve yoksullukla nasıl daha derinleştirdiği tartışmaya açılır. Yazarlar yalnızca savaşın, göçün ve yoksulluğun erkeklik üzerinde kurduğu (g) üçlü ittifaka değil, aynı zamanda Türkiye'nin kendi ekonomik ve politik koşullarında Suriyelilere yöneltilen mülteci karşıtı söylemlerin, nefretin, eril şiddetin, ırkçılığın, kutuplaşmanın erkeklikler hiyerarşisinde ne tür dışlama mekanizmaları oluşturduğuna da yer verir. Ayrıca pandemi nedeniyle sekteye uğrayan saha araştırmasının sınırları, araştırmacının araştırmanın hiyerarşik yapısını kırmaya yönelik geliştirdiği stratejileri, çalışmanın neden Ankara'da yürütüldüğü ve Ankara'nın zorunlu göç çalışmalarındaki kurumsal ve kentsel yapısı saha notlarıyla birlikte detaylandırılır.

Eserin ikinci hattı ise, saha verilerinin yorumlandığı ve analiz edildiği bölümleri kapsar. Göçten öncesi ve sonrasının karşılaştırmalı olarak tartışmaya açıldığı bu hat "Gerçek Suriyeli erkek kimdir?" sorusuyla başlar. Bu sorunun kritik önemi; zorunlu göç sürecinde "geleneksel Suriyeli erkekliğin" ne tür bir zeminde nasıl kırılganlaştığını, hangi koşullarda ve ne yöne doğru değiştiğini/dönüştüğünü kavramakta yatar. Bu kavrayış bize *kaybedilmiş erkeklikler* ile *başarısız erkeklikler* arasındaki ilişkiyi ustalıkla gösterir. "Kaybetmek" ile "başarısızlığa" yüklenen toplumsal anlamlar arasındaki salınım, yazarların da vurguladığı gibi, "bir erkeklik sorgulamasını da içerir" (s. 76-77). Aslında pek çok dışlama mekanizmalarıyla birlikte mülteci konumunda erkek ve Suriyeli olmak, literatürün de gösterdiği gibi, yapısal olarak 'başarısız' *kılınmaya* işaret

eder (Gass 2014; Griffiths 2015; Allsopp 2017). Böylelikle hem toplumsal cinsiyet rejimleri hem de göç rejimleri iş birliğinde Suriyeli erkeklikler -makbul erkekliğin kurucu basamaklarının altı oyularak ve ‘kadınsılaştırılarak’- marjinalleştirilir ve madunlaştırılır.

İkinci hatta ön plana çıkan bir diğer nokta; göç süreciyle ailede değişen güç ilişkilerini, zayıflayan eril kontrol ve denetimin kendini yeniden onarma çabalarını yakın planda göstermesidir. Mülteci konumunda derinleşen yoksulluk ‘evin geçimini sağlayan’, ‘işe sahip olan’, ‘çocuklarını okutan’ ve ‘eşini evde rahat ettiren’ makbul erkekliğin kaybına neden olur. Bu kayıplar ile ailenin geçimine eşin ve çocukların katılımı, erkeklerin özel alandaki eril iktidarının kırılmasına ve zayıflamasına yol açar. Suriyeli erkeklerin deneyimleri üzerinden bunları ayrıntılı olarak işleyen ikinci hatta, eril kontrolün ve denetimin kuvvetlendiği -makbul erkekliğin yeniden üretildiği- *babalık* konumuna değinilir. Böylelikle bu kontrol ve denetimin babalık konumunda nasıl onarıldığı açığa çıkarılır. Özellikle kız çocukları üzerinden bu eril kontrol ve denetim güçlenirken, kendini onaran bu gücün erkek çocuklarla paylaşılmasının erkeklik krizini derinleştirdiği ayrıca vurgulanır. Bu vurgu bize ataerki erkekliğin yalnızca erkekler ve kadınlar arasında değil, erkekler arasındaki iktidar ve güç ilişkileri boyunca kendini yeniden ürettiğini, hatta konumsal, durumsal ve bağlamsal işlediğini de gösterir. Derinlemesine mülakatların yalnızca Suriyeli erkeklerle yürütülmemesi, ayrıca bazı çocuklar ve eşlerle de gerçekleştirilmesi analizleri zenginleştirdiği gibi araştırmayı da sağlamlaştırır.

Eserin en güçlü yönü, daha önce de bahsedildiği gibi, toplumsal cinsiyet perspektifinde kesişimselliği takip etmesidir. Suriyeli, erkek ve mülteci olmak homojen bir kategori içinde düşünülmez. Aksine toplumsal sınıf, etnisite, din, cinsel yönelim, bedensel dezavantajlılık, yaş gibi etkenlerin farklı erkeklik krizleri ve sorgulamaları getirdiğinin farkındalığı araştırmanın

bulgularını güçlendirir. Bu doğrultuda *yaşın* Suriyeli erkeklerin onarılan ve dönüşen erkekliklerinde önemli bir etken olduğu ortaya çıkar. Yazarlar orta ve üst yaş Suriyeli erkeklerin daha fazla dini öğreti ve emirlere sarıldığını, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları dini söylemlerle tahkim ettiğini ve “başarısız erkekliklerini” bu söylemlerle onardığını gösterirler (s. 91). Öte yandan genç Suriyeli erkeklerin ise, makbul erkekliğe eleştirel bir tavırla yaklaştıklarını, erkeklik kayıplarıyla yüzleşerek aile içerisinde daha ‘eşitlikçi’ davranışlara yöneldiklerini, böylece alternatif bir erkekliğe dönüşen yeni özellikler inşa ettiklerini belirtirler (s. 101).

Kesişimselliğin araştırmaya sağladığı ikinci önemli bulgu, etnisiteye bağlı olarak Suriyeli erkeklerin maruz kaldıkları dışlanmada farklılıklar olduğudur. Türkmen veya Arap olmanın kimi zaman Suriyeli erkek olmayı *avantajlı* veya *dezavantajlı* konuma getirdiği veriler ışığında ortaya çıkar. Örneğin Suriye’den gelen Türkmen erkeklerin “Arap ve Suriyeli” erkeğe benzemediği, hatta bir “Türk” gibi *göründüğü* için daha kolay “kabul” edildikleri katılımcılar tarafından belirtilir (s. 86). Şüphesiz burada potansiyel bir ‘tehdit’ olarak ‘geri kalmış’ Arap ve Orta Doğulu erkeğe bakan Batılı sömürgeci mantığın (Rettberg ve Gajjala 2016; Turner 2017), hegemonik Türklük üzerinden nasıl işlerlik kazandığını görürüz. Erkeklikler hiyerarşisinde yalnızca Suriyeli erkek olmanın değil; aynı zamanda ‘pis Arap’ olmanın, ‘kaba’ Arapça konuşmanın ve ‘barbarlar’ olarak adlandırılmanın da marjinalleştirme ve madunlaştırma stratejilerini beslediğini kavrarız. Böylelikle eser ‘yabancı erkek’ olmanın anlamının yekpare olmadığına, hangi ülkeye varıldığından hangi coğrafyadan geldiğine, hangi sınıfa, cinsiyete, cinsel yönelime, yaşa, etnisiteye ait ve hatta geçici-kalıcı olup olunmadığına kadar değişen göç deneyimlerine dikkat çeker.

Son olarak esere gönderebilecek en temel eleştiri ise; teorik çerçevede Inhorn’a atıfla kullanılan “evrilen erkeklikler” (*emergent masculinities*)

kavramının havada kalmasıdır. Yazarlar bu kavramın özellikle Orta Doğu'daki farklı erkeklik biçimlerini karşıladığını, bu yüzden dönüşen Suriyeli erkeklikleri analiz etmede iyi bir kavram olduğunu belirtirler (s. 17-18). Ancak bunu elde edilen veriler ışığında açıklıkla tartışmadıkları gibi, *evrilen erkeklikler* yerine neden *alternatif erkeklikler* kavramını kullanmayı tercih ettiklerine dair de açıklama yapmazlar. Aynı zamanda evrilen erkeklikler kavramının mülteci erkekliklerin anlaşılmasında yeni bir yol ve perspektif sunduğu iddiasını çalışma özelinde somutlamazlar ve ne tür açılımlar sağlayabildiğine değinmezler. Öte yandan kimi zaman yoksulluk ve kent yoksulluğu kavramları birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılır, buna bağlı olarak hangi bağlamlarda kavramların birbirlerinden ayrıldıkları ve birbirlerine eklemledikleri ayırt edilemez. Fakat bu eleştirilerin yanında vurgulanmalıdır ki, bu eser mülteci erkek konumunda zayıflayan eril iktidarın, statü kayıplarının ve makbul erkekliğin dayanaklarının yitimi söz konusu olduğunda *duyguların* erkeklik üzerinde nasıl bir rol oynadığını gözler önüne serer. Bir katılımcının ifadesiyle “erkeklik kahrının” (s. 80) nasıl toplumsal ve kültürel bir inşa olduğunu, bu kahrın politik, hukuki ve ekonomik olarak nasıl yapılaştaştığını açıklıkla gösterir. Dolayısıyla eserin yalnızca göç araştırmalarıyla ilişkilenen eleştirel erkeklik çalışmaları açısından değil, Türkiye’de zorunlu göç araştırmalarında duygular sosyolojisinin izini sürececek çalışmaların önünü açabileceğinin de altı çizilmelidir.

1 Aynı zamanda queer teoriyle ilişkilenen çalışmalar da dahil edilmelidir.

2 Türkiye’deki göç ve zorunlu göç araştırmalarında eleştirel erkeklik çalışmalarını takip eden araştırmalar oldukça azdır (Renda 2019; Bozok 2019; Bozok ve Bozok 2019; Gök-tuna-Yaylacı ve Çarpar 2019). Doğrudan odak noktası Suriyeli erkekler olmasa da çalışmalarında yer veren iki araştırma da bulunur (Güney ve Konak 2016; Toluk 2017). Eleştirel erkeklik çalışmalarını takip etmese de karşılaştırmalı olarak Suriyeli erkekler üzerinde yapılan çalışmalardan bir diğeri de “Türkiyeli ve Suriyeli Genç Erkeklerin Gündelik Yaşam Deneyimleri: Küçükçekmece ve Sultanbeyli Üzerine Bir Araştırma” raporudur (Yükseker, Tekin ve Şahin-Taşgın 2021). Buna karşın hem eleştirel erkeklik çalışmalarını takip eden hem de Suriyeli erkekler üzerine yapılan Mozafari ve Ünal-Reşitoğlu’nun bu kitabı ile Zeino’nun (2022) yüksek lisans tez araştırması öncüdür.

3 Her ne kadar 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği’ne göre Türkiye’deki Suriyeliler “geçici koruma” statüsünde olsalar da bu incelemede mülteci kavramı tercih edilir. Geçici koruma statüsünün ayırt edici olduğu yerlerde ise kavramın kendisi kullanılacaktır.

Kaynakça

- Akşit, G. ve Varışlı, B. “Ulusötesi Kesişmeler: Jeff Hearn ile Sosyal Bilimler Üzerine Yeniden Düşünmek” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4, no: 25 (2016): 274-286.
- Allsopp, J. “Agent, Victim, Soldier and Son: Intersecting Masculinities in the European ‘Refugee Crises’” *A Gendered Approach to the Syrian Refugee Crisis* der. Jane Freedman, Zeynep Kivilcim ve Nurcan Özgür Baklacioğlu (London and New York: Routledge, 2017), 155-174.
- Boyd, M. ve Grieco, E. “Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory,” *Migration Policy Institute*, 1 Mart 2003. <https://www.migrationpolicy.org/article/women-and-migration-incorporating-gender-international-migration-theory> (Son erişim tarihi 02.02.2024)
- Bozok, M. “Göç Sonucu Yaşanan Erkeklik Krizlerinin Bir Yüzü Olarak Erkekliğin Kaybı” *Journal of Economy Culture and Society* 60, (2019): 171-185. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0035>
- Bozok, M. ve Bozok, N. “The Household, The Street and The Labour Market: Masculinities and Homosocial Solidarity Networks of Afghan Migrant Boys in A Squatter Neighbourhood in Istanbul” *NORMA* 14, (2019): 96-111. <https://doi.org/10.1080/18902138.2018.1519241>
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. “Göç teorileri, göçmen emeği ve entegrasyon: Kadınların yeri” *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları* der. Kristen Biehl ve Didem Danış (İstanbul: SU Gender ve GAR, 2020), 18-37.
- Donato, K. M., Gabaccia, D., Holdaway, J., Manalansan, M. IV ve Pessar, P. R. “A Glass Half Full? Gender in Migration Studies” *IMR* 40, no: 1

(2006): 3–26. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2006.00001>

Farrag, H. “Engendering Forced Migration: Victimization, Masculinity and The Forgotten Voice” *Surfacing: An Interdisciplinary Journal for Gender in the Global South* 2, no: 1 (2009): 1-17.

Gass, A. “Becoming the ‘Refugee’: Creation of A Gendered Subjectivity Among Male Asylum Seekers in Switzerland” *TVGEND* 17, no: 2 (2014): 115–129. <https://doi.org/10.5117/TVGEND2014.2.GASS>

Griffiths, M. “Here, Man Is Nothing!: Gender and Policy in An Asylum Context” *Men and Masculinities* 18, no: 4 (2015): 468-488. <https://doi.org/10.1177/1097184X15575111>

Göktuna-Yaylacı, F. ve Çarpar, M. C. “Zorunlu Göçün Görün(e)meyen Aktörleri: Temsil ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sığınmacı Erkekler” *Journal of Economy Culture and Society* Ekim, no: 60 (2019): 61-85. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0007>

Güney, Ü. ve Konak, N. “Bolu’da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar: Milliyetçilik, Erillik ve Vatandaşlık Temelinde Öteki Algısı” *Alternatif Politika* 8, no: 3 (2016): 505-535.

Hibbins, R. ve Pease, B. “Men and Masculinities on the Move” *Migrant Men: Critical Studies of Masculinities and the Migration Experience* der. Mike Donaldson, Raymond Hibbins, Richard Howson ve Bob Pease (New York-London: Routledge, 2009), 1-19.

Lutz, H. “Gender in The Migratory Process” *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, no: 10 (2010): 1647-1663. <http://doi.org/10.1080/1369183X.2010.4893737>

Morokvasic, M. “Birds of passage are also women” *International Migration Review Special Issue: Women in Migration* 18, no: 4 (1984): 886-907.

<http://www.jstor.org/stable/2546066>

Mozafari, S. ve Ünal-Reşitoğlu, H. *Erkekliğe Karşı Üçlü İttifak: Savaş, Göç ve Yoksulluk Kıskaçında Erkeklikler Ankara'daki Suriyeliler Örneği* (Ankara: Nobel Yayınları, 2023).

Renda, K. "Double Troubled: Syrian Gay Men in Istanbul." Yüksek Lisans tezi. Koç Üniversitesi, 2019.

Rettberg, J. W. ve Gajjala, R. "Terrorists or Cowards: Negative Portrayals of Male Syrian Refugees in Social Media" *Feminist Media Studies* 16, no:1 (2016): 178-181. <http://doi.org/10.1080/14680777.2016.1120493>

Sharpe, P. (der). "Introduction Gender and the Experience of Migration" *Women, Gender and Labour Migration Historical and Global Perspectives* (London and New York: Routledge, 2002), 1-14.

Toluk, K. "Yoksulluk Kıskaçındaki Sığınmacılarda Toplumsal Cinsiyet Pratikleri: Karaman Örneği." Yüksek lisans tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2017.

Turner, L. "Who Will Resettle Single Syrian Men?" *FMR*, 54 (2017). <https://www.fmreview.org/resettlement/turner>

Yükseker, D., Tekin, U. ve Şahin-Taşgın, N. Anadolu Kültür Vakfı. *Türkiyeli ve Suriyeli Genç Erkeklerin Gündelik Yaşam Deneyimleri: Küçükçekmece ve Sultanbeyli Üzerine Bir Araştırma. Rapor, 2021.* <https://www.anadolukultur.org/36-yayinlarimiz/1282-turkiyeli-ve-suriyeli-genc-erkeklerin-gundelik-yasam-deneyimleri/> (Son erişim tarihi 02.02.2024)

Zeino, M. "The Lived Experience of Displaced Syrian Men in Istanbul." Yüksek lisans tezi. İbn Haldun Üniversitesi, 2022.

Zlotnik, H. "The Global Dimensions of Female Migration," *Migration Information Source*, 1 Mart 2003. <https://www.migrationpolicy.org/article/global-dimensions-female-migration> (Son erişim tarihi 02.02.2024)

